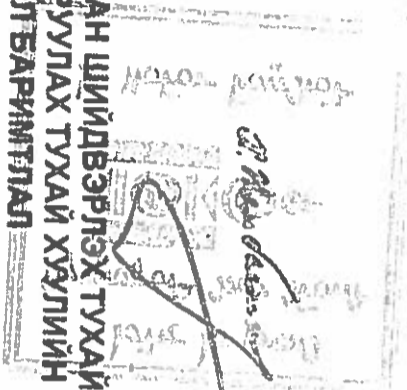

**БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН
САЙД**

Х.НЯМБАТАР

**ЭРҮҮГИЙН ХЭРЭГ ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН
ҮЗЭЛТ БАРИМТЛАД**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан "Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 4.4.7-д "Эрүүгийн хууль тогтоомжийн эрх зүйн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо, бодлого, арга барилыг боловсронгуй болгоно." гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоолоор баталсан "Шинэ сэргэлтийн бодлого"-ын Зургаа дахь хэсгийн "Төрийн бүтээмжийн сэргэлт"-ийн 6.5-д "Авлига, албан тушаалын гэмт хэрэгт оногдуулах ялын бодлогыг чангатгана." гэж тусгасан.

Монгол Улсын Их Хурал 2017 оны 5 дугаар сарын 18-ны өдөр Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг баталснаас хойш 5 жил болж байна. Энэ хугацаанд Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийг хэрэгжүүлж ажиллах явцад холбогдох байгууллага, иргэдээс гаргасан санал, хүсэлтэд үндэслэн уг хуульд 11 удаа өөрчлөлт оруулсан бөгөөд одоо ч өөрчлөлт оруулах дараах практик шаардлага үүсээд байна. Үнд:

1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арвандугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт "Монгол Улс олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн хэм хэмжээ, зарчмыг баримталж энхийг эрхэмлэсэн гадаад бодлого явуулна" гэж заасан бөгөөд эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад баримтлах, нэгдэн орсон гэрээ, конвенциудын хэрэгжилтийг хангах, хууль тогтоомжийн агуулга, үзэл баримтлалыг нийцүүлэх шаардлага байна. Тухайлбал, олон улсын гэрээгээр хүлээсэн Үндэстэн дамнасан, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх, Олон Улсын Ромын шүүхийн дүрмийг хэрэгжүүлэхэд тухайн олон улсын гэрээг баримтлах шууд эх сурвалж болж байна.

2. Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 11 дүгээр сарын 14-ний өдөр Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөөр Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 16 дахь заалтад "Монгол Улс өөрийн тусгаар тогтнол, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлыг үгүйсгэх аливаа оролдлогыг үл зөвшөөрөх бөгөөд мөнхүү зорилгоор ард нийтийн санал асуулга явуулахыг хориглоно." гэж заасан бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хууль, түүний үзэл баримтлалд нийцүүлэн хууль бус ард нийтийн санал асуулга явуулахыг гэмт хэрэгт тооцохтой холбогдсон нэмэлтийг Эрүүгийн хуулийн Арван есдүгээр бүлэгт оруулах зайлшгүй шаардлага бий болсон.

Ийнхүү Монгол Улсын тусгаар тогтнол, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлыг үгүйсгэх зорилгоор ард нийтийн санал асуулга явуулахыг гэмт хэрэгт тооцохоор Эрүүгийн хуульд нэмэлт орж байгаатай холбогдуулан энэхүү гэмт хэргийг тагнуулын байгууллага мөрдөн шалгах зохицуулалтыг Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай

хуульд хуульчлах шаардлага тулгараад байна.

Түнчлэн Монгол Улсын Их Хурлаас 2019 оны 12 дугаар сарын 20-ны өдөр Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуультай хамт Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийг баталж, Эрүүгийн хуулийн Арван дөрөвдүгээр бүлэгт заасан Хүний хувийн, улс төрийн эрх, эрх чөлөөний эсрэг гэмт хэрэгт Иргэн сонгуулийн эрхээ эдлэх, сонгуулийн хорооны ажилд саад хийх /14.5 дугаар зүйл/, Сонгууль, ард нийтийн санал асуулгад илүү санал өгөх /14.6 дугаар зүйл/, Сонгууль, ард нийтийн санал асуулгад хууль бусаар нөлөөлөх, санал хураалтын дүнг буруу гаргах /14.7 дугаар зүйл/, Сонгуулийн үеэр илт худал мэдээлэл тараах /14.8 дугаар зүйл/, Сонгуулийг хууль бусаар явуулах хуйвалдаан зохион байгуулах /14.9 дүгээр зүйл/ гэмт хэргүүдийг тагнуулын байгууллагын харьяалалд шилжүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны ээлжит сонгуулийн үед тагнуулын байгууллага 202 гомдол, мэдээлэл /нийслэлд 157, орон нутагт 45/-ийг, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн үед 70 гомдол, мэдээлэл /нийслэлд 25, орон нутагт 45/-ийг тус тус хүлээн авч шалгасан байна.

Тагнуулын байгууллагын Мөрдөн шалгах ажиллагаа явуулах чиг үүрэг бүхий нэгж нь 12 мөрдөгчтэй бөгөөд улсын хэмжээнд сонгуультай холбоотой гомдол, мэдээлэл, гэмт хэргийг шалгах шийдвэрлэхэд хүнийн нөөц, санхүүгийн хувьд хүрэлцэхгүй нөхцөл байдал үүсэж байснаас гадна сонгуулийн үед тагнуулын байгууллага хуулиар хүлээсэн үндсэн чиг үүрээ хэрэгжүүлэхэд ихээхэн хүндрэл учирч байсан байна.

3. Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг түргэн шуурхай явуулах нөхцөл боломжийг хангах үүднээс мөрдөгч эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдыг дуудан болон албадан ирүүлэх эрхтэй байх зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай гэж үзэж байна.

4. Эрүүгийн хэргийн нотлох баримт бүрдүүлэх ажиллагааны 60-70 хувийг мэдүүлэг авах ажиллагаа эзэлдэг бөгөөд хэргийг шуурхай шалгах шийдвэрлэх ялангуяа цар тахал, онц байдал зарласан үед иргэдээс мэдүүлэг авахад хүндрэл учирч улмаар хэргийн шалгалтын ажиллагаа удааширч, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны шуурхай байх зорилт хангагдахгүй тохиолдлууд гарч байна.

Иймд зайлшгүй тохиолдолд мөрдөгч техник технологийн дэвшлийг ашиглан цахим хэлбэрээр хэргийн оролцогч нараас мэдүүлэг авах, авсан мэдүүлгийг нотлох баримтын хэмжээнд үнэлэх зохицуулалтыг тусгах, түүнчлэн эрх бүхий байгууллагын цахим мэдээллийн сангаас цахим гарын үсгээр баталгаажуулсан лавлагаа, тодорхойлолтыг нотлох баримтад тооцох зохицуулалтыг хуульчлах хэрэгцээ, шаардлага тулгараад байна.

5. Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн Хорин хоёрдугаар бүлгийн зарим зүйлд заасан авлигын гэмт хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэхгүй байх, Авлигын хэргийг түргэн шуурхай шийдвэрлэх, мэргэшсэн шүүгчээр шийдвэрлүүлэх үүднээс давж заалдах шатны шүүх анхан шатны журмаар шийдвэрлэдэг байх, давж заалдах эрхийг Улсын дээд шүүхэд хангах бодлогыг баримтлан холбогдох өөрчлөлтийг тусгах шаардлагатай байна.

6. Гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрсөн хүнд холбогдох үйл баримтын маргаангүй хэргийг хянан шийдвэрлэх журмыг зохицуулсан хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох нь хүний зөрчигдсөн эрхийг түргэн шуурхай сэргээж, улмаар шүүхийн байгууллагын хэвийн ажиллах нөхцөлийг хангаж, бусад маргаан бүхий хэргийг талуудын тэгш эрх, мэтгэлцэх зарчмын дагуу хянан хэлэлцэж, хуулийн дагуу үндэслэлтэй шийдвэрлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чухал ач холбогдолтой билээ.

Иймд гэм буруугаа хүлээн зөвшөөрч, мөрдөн шалгах ажиллагааг шуурхай явуулж гэмт хэргийг нотлоход бодитой дэмжлэг үзүүлсэн, хохирлоо нөхөн төлсөн, эсхүл хохирол нөхөн төлөхөө илэрхийлсэн хүнд хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагыг үйл баримтын болон эрх зүйн маргаан бүхий ердийн журмаар хянан шийдвэрлэх хэргээс ялгамжтайгаар хөнгөрүүлж тогтоох, мөрдөн шалгах болон шүүхээр хянан шийдвэрлэх ажиллагааны журмыг илүү хялбарчлах шаардлагатай талаар хуулийг хэрэгжүүлэгч байгууллагууд саналаа ирүүлээд байна.

Хялбаршуулсан журмаар хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааны хэмжээ, хязгаарыг тогтоосноор нийгмийн нийтлэг хүсэл зориг хангагдах, улмаар шударга ёсыг тогтоох төрийн үйл ажиллагааны үзэл санаа хангагдана гэж үзэж.

Дээр дурдсан хэрэгцээ, шаардлагыг үндэслэн Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.

Хоёр. Хуулийн төслөөр зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хэлбэрээр боловсруулна.

Хуулийн төсөлд дараах асуудлыг тусгана.

-Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэхэд Монгол Улсын Үндсэн хууль, олон улсын эрх зүйн нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчим, хэм хэмжээг харгалзах зохицуулалтыг нэмэх;

-Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбогдуулан зарим төрлийн гэмт хэрэг, тухайлбал, Ард нийтийн санал асуулга явуулах, Улсын онц чухал объект, онц чухал мэдээллийн дэд бүтцийн байгууллага, байгууламжийн үйл ажиллагаанд саад учруулах гэмт хэргийн хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтыг явуулах харьяаллыг Тагнуулын байгууллагад хамааруулах, сонгуультай холбоотой хэргийн харьяаллыг цагдаагийн байгууллагад шилжүүлэх зэрэг өөрчлөлтийг тусгах;

-Хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтын ажиллагааг шуурхай явуулах, хохирогчийн зөрчигдсөн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг сэргээн эдлүүлэх зорилтыг хангах үүднээс мөрдөгч эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд оролцогчдыг дуудан ирүүлэх болон албадан ирүүлэх эрхийг нэмэх;

-Зайлшгүй тохиолдолд мөрдөгч техник технологийн дэвшлийг ашиглан цахим хэлбэрээр хэргийн оролцогч нараас мэдүүлэг авах, авсан мэдүүлгийг нотлох баримтын хэмжээнд үнэлэх, түүнчлэн эрх бүхий байгууллагын цахим мэдээллийн сангаас цахим гарын үсгээр баталгаажуулсан лавлагаа, тодорхойлолтыг нотлох баримтад тооцох зохицуулалтыг хуульчлах;

-Эрүүгийн хэрэгт холбогдуулан шалгагдаж байгаа хуулийн этгээдийн бизнесийн үйл ажиллагааг нэн тэргүүнд зогсоохгүй, саад учруулахгүй байх, мөн таслан сэргийлэх арга хэмжээний үр нөлөөг харгалзан хувийн батлан даалтанд өгөх албадлагын арга хэмжээг хуульчлах;

-Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн Хорин хоёрдугаар бүлгийн зарим зүйлд заасан авлигын зарим гэмт хэргийг хялбаршуулсан журмаар хянан шийдвэрлэхгүй байх, авлигын хэргийг түргэн шуурхай шийдвэрлэх, мэргэшсэн шүүгчээр шийдвэрлүүлэх үүднээс давж заалдах шатны шүүх анхан шатны журмаар шийдвэрлэдэг байх, давж заалдах эрхийг Улсын дээд шүүхэд хангахтай холбоотой нэмэлт оруулах.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгмийн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга хэмжээний талаар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар хуулийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч байсан хүндрэл бэрхшээл арилж, мөрдөн шалгах ажиллагааны явцад хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, зөрчигдсөн эрхийг нөхөн сэргээн эдлүүлэх ажлын үр дүн дээшилнэ гэж үзэж байна.

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсөвт ачаалал үүсэхгүй, нийгэм, эдийн засгийн сөрөг үр дагавар үүсэхгүй.

Дөрөв.Хууль төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн эсэх, холбогдох хууль тогтоомжтой уялдсан байдал, хуулийн төслийг дагалдан гарах хууль тогтоомжийн төслийн талаар

Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцсэн, Монгол Улсын олон Улсын гэрээ, бусад хуультай уялдсан байна.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан бусад хуульд өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй болно.